

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

In dit nummer o.a.:
Portret Jacobien Dijkstra
Belangrijk nieuws

BELEEF DE NATUUR!

www.kampeerenoutdoorreiling.nl
www.kampeer-winkel.eu

Hardenberg
Almelo

Hardenberg ± 4000m²
 Almelo ± 900m²

Ook voor onderhoud en schadeherstel aan uw caravan of camper kunt u terecht bij Kampeer & Outdoor Reiling Hardenberg.
 Kijk voor de actuele **aanbiedingen** op www.kampeerenoutdoorreiling.nl

Hardenberg:
 • In- en verkoop caravans
 • Caravanonderdelen
 • Verhuur caravans
 • Kampeer artikelen
 • Outdoor artikelen
 • Kleding
 • Wandelschoenen

Winkel / Caravans / Verhuur / Werkplaats
 Hardenberg
 Loswal 2
 7772 TT
 T 0523 260398

Winkel
 Almelo
 Hospitaalweg 4
 7607 TW
 T 0546 815647

De grootste kampeerwinkel van Overijssel!

Pearle Opticiens Hardenberg
 Fortuinstraat 3a
 Tel. (0523) 27 16 10

BOEKHANDEL & UITGEVERIJ
 MARKT 23 7772 AE HARDENBERG T 0523-261 392

(0523) 28 27 26
mail@vrieling.nl
vrieling.nl

Wij staan voor u klaar!

JUMPER
de diersuper

OVERWEG JUMPER HARDENBERG
www.overweghardenberg.nl
 Hessenweg 17 | 7771 CH | Hardenberg | T.0523-261684

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
 Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
 Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
 Karpotten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
 Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

SERVICE- EN TANKCENTER DE GROOT

BRUCHTERWEG 99
7772 BK HARDENBERG
TEL.: 0523-761500

T W E E W I E L E R S
 MOLENPLEIN 4
 HARDENBERG
 TEL. (0523) 26 20 54

Voorwoord

Hebt u de afgelopen tijd ook zo genoten van de natuur die weer opnieuw tot leven komt? Vol verwondering kijk ik naar de intens groene bladeren die zich ontwikkelen aan de beukenbomen. Het contrast van deze frisgroene bladeren tegen de donkere stam is een prachtig plaatje. Onder andere langs de Oldemeijerweg is dit te zien. Niet alleen de bomen en planten lopen weer uit, ook de vogels laten volop van zich horen. Ze zijn druk in de weer om nesten te bouwen en hun jongen groot te brengen. We mogen volop genieten van die groei, bloei en activiteiten in de natuur.

Ook de werkgroepen van de IVN zijn bezig met het uitvoeren van activiteiten in de natuur. Of het nu gaat om inventarisaties van flora en fauna, onderzoek, excursies, onderhoud van het landschap, groene visites, of rijden met de riksja, wat worden er activiteiten ondernomen binnen de vereniging! Als nieuwe voorzitter spreek ik vanaf deze plaats dan ook de wens uit om samen een bloeiende vereniging te zijn, verbonden door de waardering die wij hebben voor de natuur. Een vereniging waarbij er plaats is voor diverse interesses en activiteiten. Een vereniging waarbij we vol verwondering leren over de natuur van en met elkaar.

In de afgelopen ledenvergadering is er een nieuw bestuur gekozen. Vanaf deze plaats dank ik mijn voorganger Aart Bentsink voor zijn kennis en ervaring die hij aan mij overgedragen heeft. Aart heeft afscheid genomen als bestuurslid, maar blijft wel actief binnen de vereniging. Jaap Muilwijk en Julian Overweg zijn tot nieuwe bestuursleden verkozen, evenals ondergetekende. Jaap Muilwijk neemt de taak van vicevoorzitter op zich, in plaats van John Roeden. John richt zich meer op het coördineren van excursies en PR. Julian Overweg is tot algemeen bestuurslid benoemd. Baukje Reitsma wil ik via deze weg hartelijk bedanken voor haar werk in het bestuur als secretaresse. Haar termijn als bestuurslid zat erop en Baukje heeft te kennen gegeven niet meer als bestuurslid actief te willen zijn, maar stelt zich nog wel beschikbaar voor secretariële taken.

In de komende maanden hoop ik kennis met u te maken bij een van de activiteiten die georganiseerd worden. Ik zie er naar uit om u daar te ontmoeten.

Graag tot ziens!

Jacobien Dijkstra,
Voorzitter IVN afdeling Hardenberg / Gramsbergen

Colofon

De Hommel

Afdelingsblad van de IVNafdeling Hardenberg/Gramsbergen.

23ste Jaargang,
Voorjaareditie

Contactadres Secretariaat:

Anerveenseweg 25, 7788 AG Anerveen.
E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:

Markfluwerhof 2, 7694 DA Kloosterhaar.
E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Hoofredactie en lay-out:

Cock Slootweg, Baukje Reitsma.

Aan de uitgave werkten mee:

Jacqueline Slootweg, Jacobien Dijkstra, Julian Overweg, Baukje Reitsma, Henk van Duuren,, Peter Fleurke, Janny Leenheer, Lambert Zandman, Lydia de Waard-Levoleger, Bert Stegeman, Bert Jonkhans, Jeanne-Marie Leferink, Marieke Nij Bijvank-Salomons.

Lambert Zandman, Loeki v.d Schoor, eindredactie.

Fotografie:

Fotografen IVN afdeling Hardenberg/Gramsbergen.

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem.

Inhoudsopgave

3	Voorwoord
4 t/m 10	Afdelingsnieuws
11 t/m 17	Natuurnieuws
18	Agenda

Voorpagina

De foto op de voorpagina is gemaakt door Peter Spijkerman. Het is een foto van een orchidee en een zeggesoort in de oude Rheezermaten.

Belangrijk nieuws

PRIVACYSTATEMENT

Het Privacystatement van het IVN is van toepassing op alle gegevensverwerkingen en op onze website www.ivnhardenberg.nl.

Het IVN verzamelt gegevens van leden, huisgenootleden, jeugd, donateurs en sponsors.

Het IVN verwerkt persoonsgegevens voor de volgende doelen:

- De ledenadministratie van het IVN
- Het verzenden van het tijdschrift De Hommel. Dit is in handen gegeven van uitgever Editoo. (Deze uitgever heeft ook een Privacystatement)..
- Een bericht versturen voor excursies en/of lezingen
- Voor de werkgroepen
- Deelnemers cursussen
- Bezoekers van onze website

Het gaat om de volgende persoonsgegevens

- naam
- adresgegevens
- telefoonnummer
- e-mailadres
- geboortedatum van de jeugdleden
- bankrekening
- geslacht

Het IVN verwerkt geen bijzondere en/of gevoelige persoonsgegevens.

U kunt op elk moment inzage vragen in de gegevens die wij over u verzamelen of deze laten corrigeren of verwijderen. Een verzoek kunt u indienen per email, voorzien van uw naam en adres. Uw e-mail kunt u richten aan de IVN servicedesk via info@ivn.nl.

Beveiliging

Het IVN heeft de volgende maatregelen genomen om uw persoonsgegevens te beveiligen:

Het minimaliseren van de hoeveelheid persoonsgegevens die op de website bewaard worden.

De lokale ledenadministratie is overgegaan in de landelijke ledenadministratie, via het landelijk ledenadministratiesysteem Procurios.

Onze computers hebben een virusscanner en firewall.

Het IVN zorgt voor veilige systemen.

Desondanks kan er in de beveiliging van onze systemen een zwakke plek zitten. Mocht u er een vinden dan horen wij dat graag. Wij treffen dan zo snel mogelijk maatregelen.

Belangrijk

Om zo zorgvuldig mogelijk met de juiste gegevens van de leden om te gaan heeft onze afdeling nodig:

Correcte persoonsgegevens!!!

Denkt u dat uw gegevens niet juist of onvolledig zijn kunt dit melden per email:

ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden via: <https://www.ivn.nl/word-lid>

Janny Leenheer: namens het bestuur

Afdelingsnieuws

Werkgroep Planten

Achillea ptarmica

Deze plant staat dit keer in het voetlicht vanwege zijn leuke naam en omdat u hem waarschijnlijk ook tijdens het uitkomen van deze De Hommel nog bloeiend kunt aantreffen. De wilde bertram behoort tot de familie van de composieten en tot het geslacht duizendblad, Achillea. Wilde bertram heeft niet de fijn verdeelde blaadjes van het gewone duizendblad, Achillea millefolium. De blaadjes zijn juist smal lancetvormig en puntig met een fijn gezaagde rand. De hoofdjes, de talrijke kleine bloempjes dicht opeengeplakt op een gemeenschappelijke bloembodem, bestaan uit witte lintbloempjes en naar groen zwemende buisbloempjes.

De hoofdjes staan bij elkaar in een losse tuil, wijder uit elkaar dan de bloeiwijzen van gewoon duizendblad.

• Wilde bertram wordt door meerdere insecten bezocht, zoals vliegen, maar ook door vlinders als bruin zandogje, gewoon hooibeestje, klein geaderd witje, vuurvlieder en kleine vos.

• Wilde bertram groeit op grazige, vochtige tot natte plaatsen aan oevers en op ruigten en is tamelijk algemeen in het rivierengebied en in het westen en midden van ons land.

De plant komt ook algemeen voor aan de oevers van de Vecht, bijvoorbeeld in het Vechtpark.

• De naam wilde bertram houdt verband met het vroegere gebruik van de scherp smakende wortelstok, die tegen kiespijn werd gekauwd. De naam bertram komt oorspronkelijk uit het Grieks pyrethron (vuurwortel), maar is in Germaanse talen verbasterd tot de persoonsnaam Bertram. Achillea komt van Achilles uit de Griekse mythologie, die wonden genas met de plant.

Ptarmica komt van het Griekse ptarmike (nieskruid). Van deze plant kan poeder gemaakt worden dat de neus sterk kan irriteren.

Peter Fleurke, lid werkgroep Planten

Werkgroep nachtvinders

Inventarisatie project

Witsnuitpopulierenbladroller, moeraswalstrospanner, dubbelstipvoorjaarsuil, berkenhermelijnvlinder, pauwoogpijlstaart.....

Vanaf april 2018 onderzoekt de Nachtvinderwerkgroep de soortensamenstelling van de Rheezermaten. Samen met Staatsbosbeheer is er een plan opgesteld voor maandelijkse inventarisatienachten. Er zijn drie punten op de kaart gezet en elke maand schuiven we door naar de volgende. Die drie punten bevinden zich elk bij Blauwgrasland en daarvan gaan we een zo compleet mogelijke soortenlijst noteren.

Vliegperiode

Het gaat een meerjarenproject worden want ook bij nachtvinders is er sprake van vliegperiodes. De vroege spanner, tweestreepvoorjaarsuil en eikenpurpermot zijn drie vroege soorten die om die reden wel in april het nachtvinderlaken bezochten maar niet in mei. Om de lijsten van de drie punten te kunnen vergelijken zal er dus in april 2019 op een ander punt gevlienderd worden dan in april 2018 (en 2020).

Overigens ligt het zwaartepunt van de te verwachten soortenaantallen in mei, juni, juli en augustus. Hoewel een lijst van 16 soorten in de tweede week van april zeker niet slecht is waren het er op de nachtvinderavond van 25 mei rond de 90.

Bijzondere waarnemingen

De absolute knaller van het onderzoek tot dusver is de triangelbladroller (*Aethes triangulana*). Sylvia de Vries merkte het eerste exemplaar op en later werd er nog eentje gevonden.

Nachtvinderend Nederland vermoedde dat de soort al enige tijd was uitgestorven in ons land en er is überhaupt maar een handjevol waarnemingen bekend. Dat er nu twee exemplaren opduiken betekent dat er mogelijk toch nog een populatie bestaat en die bevindt zich gewoon bij ons, in de gemeente Hardenberg. Super!

Waar vindt u de waarnemingen

Op de hoogte blijven van welke nachtvinders er rondvliegen in onze gemeente? In de facebookgroep "Natuur in Hardenberg" komen ze regelmatig aan bod. Ook kun je recente waarnemingen van alle soortgroepen inzien en registreren via <http://ivnhardenberg.waarneming.nl/>.

Tekst: Julian Overweg, lid werkgroep nachtvinders

Foto's: Julian Overweg en Silvia de Vries

De lindepijlstaart

De kleine- en grote avondrood

De berkenhermelijnvlinder

Triangelbladroller - *Aethes triangulana*

Werkgroep padden/ amfibieën

Horen, maar niet zien.....

Vrijdagavond 7 april ben ik met Marinus Oogjes meegegaan om te luisteren naar de knoflookpadden in het gebiedje voorbij de volkstuinen in mijn wijk Hazenbos. Dit was een bijzondere ervaring. Gezien heb ik ze niet, maar wel gehoord. Ik wil het beestje even omschrijven. De knoflookpad (*Pelobates fuscus*) is een plompe pad met opvallend uitpuilende ogen met verticale pupillen. Het lichaam is variabel van kleur (van licht gelig tot bruin) op de rug met een patroon van donkere vlekken. Op de flanken bevinden zich vaak rode of oranje vlekjes. De knoflookpad heeft een opvallend grote graafknobbel op zijn achterpoot. Bij verstoring kan de knoflookpad een secreet afscheiden dat licht naar knoflook ruikt. Knoflookpadden kunnen tot 8 cm groot worden. De knoflookpad is gebonden aan de stroomdalen van beken en rivieren in het oosten en zuidoosten van Nederland. Het is een bedreigde soort, die maar op een paar plekken voorkomt. Daar gaat hij ook nog eens sterk achteruit. Zijn leefgebied bestaat uit rivierduinen en kleinschalig agrarisch landschap met bos in de nabijheid. Een absolute voorwaarde voor deze (grotendeels ondergronds levende) soort is de aanwezigheid van open zandplekken omringd door vegetatie. Het zand moet een zodanige structuur hebben, dat het goed vergraafbaar is. De voortplantingsbiotoop bestaat vaak uit vrij grote en diepe poelen met een weelderige onderwater- en oevervegetatie en een voedselrijk karakter. Knoflookpadden zijn 's- nachts actief. Overdag graven ze zich in. En daar voldoet het gebied dat Marinus regelmatig bezoekt aan. Dat kon Marinus ook aantonen door me een aantal oude en gebruikte dassenburchten te laten zien. Opgehoopte zandheuvels. Toen ik 's- avonds tegen acht uur aankwam bij het bankje van Egbert Pullen, was Marinus al bezig een hengel met microfoon in orde te maken. Hij wierp een lange stok met een rood snoer voorzichtig in het water, waarna we op een melkkrukje (schop met plankje) gingen zitten luisteren met koptelefoons op. In de eerste poel hoorden we veel geluiden, maar niet het "pok pok" van de knoflookpadden. Er zijn zeven poelen en bij de tweede poel hadden we geluk. "Dat is hem", zei Marinus. Na een paar "pokken", herkende ik het geluid ook. Ik vond het heel bijzonder. Je hoort verder nauwelijks iets, wat geluiden van de verkeersweg, vogelgezang en die ene Schotse hooglander. Ik waande me met Marinus alleen op de wereld. Vanaf poel twee hoorden we het geluid van de knoflookpadden. Bedankt Marinus.

Voor meer informatie: zie de websites van Ravon en Pad-
den. nu.

Teks en foto: Janny Leenheer, IVN-lid

Marinus Oogjes, hengel met microfoon in de aanslag
Foto: Janny Leenheer.

Foto impressie van het Vechttival

Onze IVN afdeling stond met kraam op het jaarlijkse Vechttival van De Koppel.

Ook de rtkjsa werd aan het publiek getoond en men kon een ritje maken.

Foto's van Ineke Rood-Opzitter en Baukje Reitsma.

Werkgroep Duurzaamheid

De eco-knop

Bij de aanschaf en het gebruik loont het om rekening te houden met het energiegebruik van je wasmachine en vaatwasser. Je kunt zo flink wat energie besparen: goed voor je portemonnee en het milieu.

Een wasje draaien kost water en elektriciteit: gemiddeld vier procent van het totale elektriciteitsverbruik van een huishouden. In een huishouden met vaatwasser gaat ongeveer 7 procent van het stroomverbruik naar de afwasmachine.

Het grootste deel van de milieubelasting van wasmachines ontstaat tijdens het gebruik. Daarom vermindert de milieubelasting als je zuinig wast. Ook de productie veroorzaakt milieubelasting, maar dat is weinig vergeleken met het verbruik over de hele levensduur. De milieubelasting van vaatwassers bestaat vooral uit stroomgebruik. De productie van een vaatwasser kost ongeveer evenveel energie als de vaatwasser de eerste drie jaar gebruikt aan stroom. De meeste grondstoffen waarvan de vaatwasser is gemaakt, zijn herbruikbaar. Apart inleveren is daarom belangrijk.

Het energielabel van wasmachines en vaatwassers is gebaseerd op een gebruik met eco-knop.

Wat veel mensen niet weten is dat het jaarverbruik van een wasmachine op het energielabel is gebaseerd op de eco-programma's van 40 en 60 graden. Als je altijd de gewone wasprogramma's op 40 en 60 graden draait, zonder eco-stand, verbruik je 40% méér energie. Het jaarverbruik is dan flink hoger.

De eco-knop of eco-stand herken je meestal aan een pijltje dat bij het programma staat afgebeeld. Soms staat daar ook nog een 'e' bij vermeld, om aan te duiden dat dit het programma is waarop het energielabel is gebaseerd. In sommige handleidingen staat het verbruik per programma vermeld

Lage temperatuur en eco-stand

Zet je wasmachine op een lage stand bij wasgoed dat licht vervuild is. Met een draai aan de knop richting 30 graden bespaar je op de energierekening. En je was wordt net zo goed schoon. Hoe lager de temperatuur, des te lager het energieverbruik. Probeer daarom te wassen op 30 graden Celsius, of zelfs met koud water. Een voordeel van wassen op de lage temperaturen is dat het sneller klaar is dan het eco-programma. De eco-stand is heel geschikt om normaal vervuilde was met een laag energiegebruik goed schoon te krijgen. Het eco-programma heeft een iets lagere temperatuur dan de temperatuur die is ingesteld. Het eco-programma duurt langer dan een gemiddeld programma om de lagere temperatuur te compenseren. Toch is wassen op 40 of 60 graden met eco-stand 30 procent zuiniger dan het gewone wasprogramma op 40 of 60 graden. De temperatuur heeft namelijk de grootste impact op het energieverbruik.

Met een slimmer gebruik van de vaatwasser bespaar je een kwart van het stroomverbruik.

Kies bij een normaal bevulde vaat het eco-programma. Dit bespaart gemiddeld 30 procent elektriciteit en een kwart water ten opzichte van het standaardprogramma. Bij een nauwelijks bevulde afwas kan je ook het korte programma kiezen: ook zuinig en bovendien snel klaar.

Lydia de Waard-Levöleger, lid Werkgroep Duurzaamheid

Jubilaris van 2018: Wiebe Tolman

Inleveren copy

De volgende Hommel zal half september uitkomen.
Sluitingsdatum inleveren copy: 1 september 2018.
Aantal woorden per artikel: 300 tot 400 woorden.
Graag de foto's apart inleveren als een JPG-bestand.
Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl
De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

IVNers stellen zich voor

Vandaag ga ik op bezoek bij Jacobien Dijkstra. Het is een stralende dag en ik geniet direct van de mooie omgeving waar Jacobien woont. Ze komt mij tegemoet en ik vraag waar ze op de foto zou willen, of er voor haar een speciaal plekje is. Jacobien wil graag met Miep op de foto, met Miep? We gaan naar de koeienstal en Jacobien begint Miep te roepen. Ik kijk verbaasd de koeienstal in en daar komt ze "aangesneld", zigzaggend om de liggende en mopperende dames, die liever niet voor haar opzij gaan. Dit is de knuffelkoe van Jacobien. Vier jaar geleden kwam ze boven in de boerderij wonen en toen is Miep geboren. Ze waren vanaf dag één onafscheidelijk, ze maakte haar tam en Miep vond het heerlijk samen met Jacobien boswandelingen te maken. Vandaar die speciale band.

Jacobien is op 24 mei 1985 in Hardenberg geboren en ze heeft vier broers. Vader komt uit Groningen en is leraar, haar moeder zorgt voor het gezin en volgt een verpleegopleiding en is geboren in Friesland. Jacobien weet zich goed staande te houden tussen al die broers en ze trekken regelmatig met z'n allen de natuur in. Slootje springen, hutten bouwen, struinen door de bossen en ze wisten goed de weg in de Rheezermaten. Ze waren altijd buiten. Jacobien is erg leergierig en vooral nieuwsgierig hoe de natuur in elkaar zit. Ze is gek van bomen en het bos waarin ze van alles tegenkomt. Reeën en de das, het volgen van sporen op de grond, alles is het bestuderen waard. Jacobien houdt van dieren en ze had thuis konijnen, reed paard en zorgde ook voor andere paarden. Toen Jacobien dertien jaar was werkte ze al op een geitenboerderij. Maar Jacobien wilde graag in de groene sector verder leren. Een hele brede opleiding van de mavo tot de universiteit. Ecologie, onderwijskunde en de agrarische kant waaronder ook de dierenverzorging. Jacobien is met recht trots op wat ze tot nu toe bereikt heeft, maar ze blijft streven naar nog meer onderzoek hoe de het allemaal beter kan. De natuur zit zo mooi in elkaar en daar wil ze alles over weten. Jacobien heeft een "groen" bestaan, ze is docent op de Groene Welle en werkt ook nog op de zorgboerderij De Peppelhoeve. Even leg ik m'n schrijfblok neer en zie een muziekstandaard staan. Jacobien speelt dwarsfluit, vroeger had ze les want ze komt uit een muzikale familie. Een tijdje terug heeft ze de draad weer opgepakt en af en toe krijgen de koeien een privé concert, wat een verwennerij en ze worden er erg rustig van. In gedachten zie ik Miep genieten. Jacobien speelde laatst buiten in de schemering in het veld, zittend op een boerenkar, ze speelde rustig verder terwijl er een paar reeën vlak langs haar liepen. Heel bijzonder is dit, de schemering, de reeën die niet vluchten van de klanken van de dwarsfluit. Sinds Jacobien lid is van het I.V.N. is ze met de gidsencursus begonnen, en is bijna klaar. Binnenkort doet ze haar presentatie en heeft veel zorg besteed aan het maken van handige kaarten. Uiteraard is De Rheezermaten haar onderzoeksgebied. Ze heeft er veel plezier in om excursies te begeleiden op de Beerzerbulten. Dit doet ze samen met Tienes Bouwman, vooral de kinderen enthousiast maken

en vertellen over de natuur vind Jacobien heel belangrijk, we moeten onze kennis doorgeven. Sinds kort is Jacobien onze nieuwe voorzitter en ze heeft er zin in, er staat een goed bestuur achter haar, dus dat komt wel goed. Tussen het groen ligt haar hart en ze wil niets liever dan onze vereniging nog groener maken en meer mensen betrekken bij de natuur die o zo belangrijk is voor nu en later. Als het even kan maakt Jacobien een boswandeling, dat bos heeft een enorme aantrekkingskracht, zeker als je ook nog eens een vos tegenkomt. Jacobien herkent de sporen van de dieren, ooit wil ze daar ook nog iets meedoen, een cursus dieren sporen lijkt haar wel wat. Vandaag heeft de dag een groen randje, Jacobien is verweven met de natuur en heeft een enorme kennis opgebouwd in haar jonge bestaan. Ze leeft vandaag en ziet wel wat er op haar pad komt. De natuur is het allerbelangrijkste voor iedereen zegt Jacobien, als je het maar wil zien. Goed onderwijs is op dit gebied belangrijk. Maar genieten hoort daar ook bij. Bij alles wat Jacobien doet staat de natuur voorop. Haar enthousiasme en beleving, dwingen bij mij respect af. Bij het weggrijden stop ik nog even om na te genieten van deze prachtige omgeving.

Jacqueline Slootweg
Tekstschrijver afdelingsblad De Hommel

Buitengroetjes

Wisselvalligheden

In korte tijd is alles om ons heen groen geworden en staat de natuur in volle bloei in het zonovergoten landschap. Een straf windje blaast in ons gezicht, terwijl we tussen de jonge lammetjes fietsen. De vogels zingen lekker vrolijk door elkaar en je neus raakt bijna verstopt van al die bloesemgeuren. Kortom: het is lente. Heel even wens je dat het altijd zo mag blijven, maar dat zou niet goed zijn voor de flora en fauna om ons heen. De volgende dag is het totaal anders buiten, het regent en het is een kille zondag. Wanneer we in de middag bij De Koppel zitten rent er een ree langs het raam, het gaat allemaal zo snel dat het bijna niet opvalt wat er gebeurt. Buiten wordt nog gekeken welke kant hij is opgegaan, maar er is niets meer te zien. Het vervelende is wel dat een echtpaar met een grote, loslopende hond uit de richting van de Koppeltuyn komt aangelopen. De ree was vast uit angst op de vlucht geslagen voor de "grote boze" hond. Nestkastjes en broedplaatsen zijn in gebruik genomen en het gevecht om het beste broedsel is begonnen. Bij Ina ligt al een paar dagen een berg houtsnippers onder de dennenboom en deze moet maar eens van dichtbij bekeken worden. De bonte specht heeft eerst een paar proefboringen gedaan en bij het vierde gat is de boom goedgekeurd. Steeds dieper hakt de specht een mooi hol in de boom voor het nageslacht. Af en toe zit ze voor de ingang en hoopt dat ze de juiste keuze heeft gemaakt. En nu maar wachten hoe het verder gaat. Het winterkoninkje en de bonte vliegenvanger hebben hun oude vertrouwde nestplekje weer gevonden. Ina houdt alles goed in de gaten, van roodborst tot steenuil, want overal loert het gevaar en liggen de rovers om de hoek en dat mag dit voorjaar niet gebeuren. De warme oostenwind is terug en blaast alle wolken het kanaal over, de zon brandt en dwingt ons in de schaduw te blijven. Al drie dagen zit er 's morgens vroeg een dikke meikever bij onze achterdeur, soms zwemt hij een rondje in de emmer met water en telkens brengen we hem dan maar weer naar achteren tussen de bomen. De vierde dag is het mooi geweest, in een leeg tomatenemmertje gaat hij op reis naar de Engbertsdijksvenen. Lekker buiten, tussen zijn vertrouwde groen. Het is een fraai seizoen met wisselende dagen die je zomaar kunnen verrassen.

Tekst en foto: Jacqueline Slootweg

Bonte specht. Foto: Jacqueline Slootweg

Zomer in mei

Het is zo warm, er valt geen regen
We sproeien, de grond verdroogd
De wandelaars vluchten de schaduw in
Vlinders en vogels zij kunnen er tegen
Die verzengende hitte in mei
Verlangend, hoopvol, een nieuw begin

Jacqueline Slootweg

Ook dit rund had het warm!!

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden

Dhr. Benning, Lutten
Dhr. Heinhuis, Hardenberg
Marcia Jongeneel, Hardenberg

Nieuw leven Foto: Jan ten Brinke

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur:

Voorzitter/dagelijks bestuur:	Jacobien Dijkstra
Vice-voorzitter/dagelijks bestuur:	Jaap Muilwijk
Penningmeester/dagelijks bestuur:	Hans Soer
Algemeen bestuurslid:	Bertil Haring
Algemeen bestuurslid:	Janny Leenheer
Algemeen bestuurslid:	Julian Overweg

Ledenadministratie: Janny Leenheer

e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Redactie De Hommel: Cock Slootweg, Lambert Zandman en Baukje Reitsma

e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Afdelingssecretaresse: Baukje Reitsma

Correspondentieadres: Anergieeweg 25, 7788 AG, Anergie

Tel.nummer: 0524-562444

e-mailadres IVN afdeling: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Website: ivnhardenberg.nl

Weegbree in bloei

Foto: Peter Spijkerman

Gras in bloei

Foto: Peter Spijkerman

De Werkgroepen

Werkgroep Duurzaamheid

Werkgroep Excursies/PR

Werkgroep Groene Visite

Werkgroep Kraam

Werkgroep Landschapsonderhoud

Werkgroep Nestkasten

Werkgroep Padden/amfibieën

Werkgroep Paddenstoelen

Werkgroep Planten

Werkgroep Nachtvinders

Werkgroep Vogels

Contactpersoon Jeugd

Contactpersoon Bijen

Miriam Gerrits

John Roeden

Aart Bentsink

Ineke Rood-Opzitter

Peter Fleurke

Fam. Lambers

Marinus Oogjes

Lydia de Waard-:Levoleger

Peter Fleurke

Rutger Bremer

Julian Overweg

Yolande v.d Aa

Gerrit Hankamp

Natuurnieuws

De steenuil (*Athene noctua*)

Iedere dag ben ik langs de Vecht te vinden om te genieten van de prachtige natuur en de vele vogelsoorten. Graag leg ik ze vast op de gevoelige plaat. Zo ook afgelopen winter, toen ik op één van mijn struintochten langs de Vecht Jan Leferink tegenkwam. We kwamen aan de praat en Jan vertelde dat hij de nestkasten van de steenuil controleert en de jonge uilen ringt. Na een tijdje met elkaar gesproken te hebben, kreeg ik de vraag of ik interesse had om eens mee te gaan om nestkasten te controleren en jongen te ringen. Naast de ijsvogel is de steenuil één van mijn favoriete vogels, dus nam ik deze uitnodiging graag aan. Wanneer ben je nu in de gelegenheid om deze prachtige uiltjes van dichtbij te zien en vast te houden? Wat mij zo aanspreekt in de steenuil is die doordringende blik in hun ogen en natuurlijk de schattige uitstraling.

Het ringen

Inmiddels ben ik al een aantal keer mee geweest om nestkasten te controleren en jongen te ringen, en het heeft mijn liefde voor steenuilen alleen maar groter gemaakt. Wanneer je zo'n steenuiltje in je handen hebt (ongeveer even groot als een merel, maar door zijn verenpak lijkt hij veel groter) en die doordringende ogen kijkt je zo aan, dan voel je je een bevoorrecht mens! Bij de meeste legsels troffen we 3 tot 5 eieren aan, maar Jan had dit jaar zelfs een nest met 8 eieren. De meeste nestkasten zijn geplaatst op een erf, dichtbij boomgaarden of een weiland met kleinvee; kortom in een kleinschalig, gevarieerd landschap. De mensen die zo'n nestkast op hun erf hebben hangen, werken graag mee en zijn altijd zeer enthousiast over 'hun' uiltjes en dat is ook mooi om mee te maken. Inmiddels hebben we de volgende data om op pad te gaan alweer gepland. Zo kunnen we deze prachtige vogels helpen door ze te ringen, zodat er onderzoek gedaan kan worden om de soort vooruit te helpen. De steenuil staat namelijk op de rode lijst van bedreigde vogels.

Nestkasten

Om dit noodzakelijke en kostbare werk voort te kunnen blijven zetten, zijn er nog wel meer nestkasten nodig. Wellicht kan het IVN hier nog wat in betekenen of zijn er handige vrijwilligers die nestkasten kunnen bouwen? We houden ons graag aanbevolen.

Tekst en foto's:

Bert Jonkhans, IVN-lid

Bert Jonkhans met steenuiltjes

Column

Zwerfafval

Mijn hond sleurt aan de lijn en doet zijn behoefte in het hoge gras. Best een grote bolus voor zo'n kleine hond beden ik als ik de uitwerpselen met een plastic zakje oppak. Samen vervolgen we onze weg over het bospad en ik geniet van de zich ontlukende natuur en het geroep van de vogels. We lopen richting een man, die van de ene naar de andere kant van het pad loopt en met een grijper telkens iets in een vuilniszak stopt. Het blijkt klein zwerfafval te zijn zoals papiertjes, blikjes, flesjes, tissues, snoeppapiertjes en dergelijke. "Mag ik dit zakje er ook in werpen?" vraag ik de man. "Prima hoor, want dan hoef ik het niet op te rapen!" antwoordt hij. "Ze gooien de troep zo maar van zich af!" vervolgt hij. Ik vraag of hij dit in opdracht doet. "Nee, het is een eigen initiatief. Mijn huis staat aan het eind van het pad en telkens als ik hier wandelde ergerde ik me aan de troep. De ergernis werd steeds groter, want ik ontdekte dat, als er afval op een hoopje werd gegooid, het een steeds grotere hoop werd. Alsof de passanten dachten dat het daar gedeponeerd moest worden. Op een moment besloot ik dat ik weer zorgeloos van de natuur wilde genieten en heb dit pad als het ware geadopteerd. Eén keer in de week maak ik deze laan vrij van zwerfafval. De eerste keer waren het drie afgeladen kruiwagens en nu is het hooguit een kwart vuilniszak vol. Er zijn zelfs weken bij dat het afvalvrij is. Dan geniet ik nog meer van mijn dagelijkse wandeling. Het is een kleine moeite en het geeft me veel voldoening." Ik prijs zijn initiatief. Hij glundert en met een van een tegeltje geleende tekst doceert hij: "Het zijn de kleine dingen die het doen! Ook in de natuur!" De hond rukt aan de lijn en we nemen afscheid. Onderweg naar de auto zie ik dat op andere paden nog wel zwerfafval ligt. Inderdaad iets om je aan te ergeren. Gelukkig zijn er oplossingen. De eerste is natuurlijk onszelf, en niet te vergeten onze jeugd, zo op te voeden dat er geen vuilnis in de natuur, maar ook niet in park, straat of op de stoep wordt gegooid. Een tweede is het initiatief van de man die ik tegen kwam, adopteer een stukje natuur, houd het schoon en voorkom zo opeenhoping van vuilnis. Daarbij kunnen wij als IVN-ers een voorbeeldfunctie vervullen. Genieten van de natuur doen we al, nu nog daadwerkelijk de handen uit de mouwen steken en laten zien dat je daar meer mee bereikt dan met gemopper. En pakken jullie dit initiatief op? Er is maar één antwoord mogelijk: "Natuurlijk!"

Tekst: Henk van Duuren, foto: Jacqueline Slootweg

Souvenirs langs het fietspad

Brandvlerkvlinder

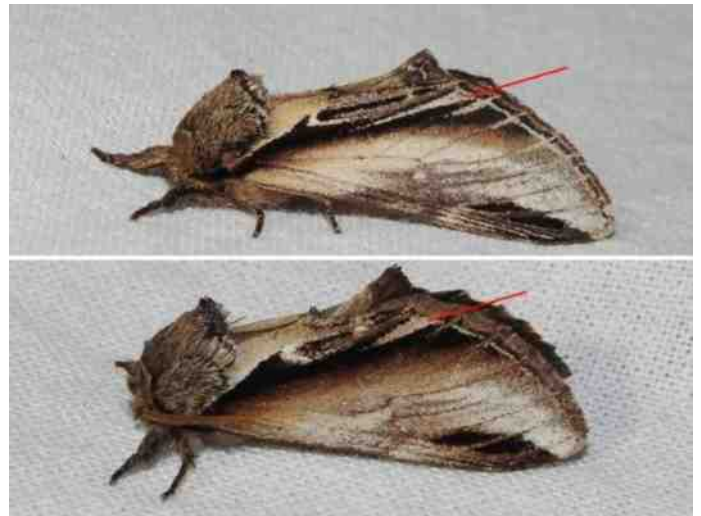
Foto boven: Brandvlerkvlinder (*Pheosia tremula*), Baalder, gisterenavond.

Foto onder: Berkenbrandvlerkvlinder (*Pheosia gnoma*), Baalder, 7 mei 2018.

Het belangrijkste verschil tussen beide soorten zit 'm in de witte "tand" (hier met een rode lijn aangegeven). Bij de Brandvlerkvlinder is deze lang (hij versmalt tot een lijn). De tand van de Berkenbrandvlerkvlinder is korter.

Tekst en foto's:

Julian Overweg, lid werkgroep Nachtvinders

Vloevelden bij De Krim

Deze foto heb ik 19 mei 2018 gemaakt vanaf de uitkijktoren bij de vloevelden in De Krim.

Op de foto zien jullie aalscholwers, bergeenden, kokmeeuwen, wilde eenden, scholekster, meerkoet, kuifeend, canadese gans, een witte parkgans en nijlganzen.

Bij de vloevelden bevinden zich buiten deze "uitkijktoren" ook twee observatieposten. De ene is links vanaf de parkeerplaats gezien en de andere rechts door het bosje lopen. NIET alles is daar toegankelijk.

Neem de tijd bij de uitkijkposten en jullie zullen veel kunnen ZIEN en HOREN.

Tekst en foto's: Bert Stegemans, lid Vogelwerkgroep

De vloevelden met de vogels

VIPERA VERBINDT . . . . .

Akkoord,

maar wie of wat is VIPERA en wat wordt er verbonden? Raadselachtig? Lees dan maar door.

Aangenaam, VIPERA BERUS is mijn zondagse naam, noem me maar Adder. En dat verbinden slaat op het weer aan elkaar verbinden van geïsoleerde heide terreinen. “Vipera verbindt” is de naam van een landelijk project dat in 2007 is gestart. Omdat de adder een indicator is voor de biologische gezondheid van een heideterrein is deze naam gekozen. In de gemeente Hardenberg waren, toen dit project startte, in de Boswachterij Hardenberg vier geïsoleerde heideterreintjes die vermoedelijk elk nog een levensvatbare adderpopulatie herbergden. Dat bleek later ook zo te zijn. Ze waren helaas van elkaar gescheiden door, voor adders ondoordringbaar bos. Staatsbosbeheer had plannen om via boskap deze “obstakels” te verwijderen en vroeg vrijwilligers om deze terreintjes langdurig te monitoren. In 2008/2009 is deze grootschalige houtkap gerealiseerd.

Met en onder leiding van Egbert Pullen ben ik in 2008 aan die monitoring begonnen. Egbert heeft het helaas niet door kunnen zetten, hij overleed in 2013. Het werk houdt in het via vaste routes inspecteren van de vier terreintjes. Dit zo vaak per jaar dat een redelijk beeld ontstaat over voorkomen en verspreiding van de adders. Dan kan geschat worden hoe het met de biodiversiteit in die gebieden staat. Het “adderseizoen” loopt van begin maart tot eind oktober. In zo’n seizoen bezoek ik elk terrein twaalf keer en kan me zo een redelijk beeld vormen van de adderstand. Waar zitten ze ongeveer, hoeveel zijn het er en hoe is de leeftijdsopbouw. Alles heel globaal en zeker niet wetenschappelijk onderbouwd. Wetenschappelijk zou betekenen: “adder pakken, kopschubbenpatroon (uniek voor elke adder) fotograferen, GPS-waarde vaststellen en archiveren”.

Wat het aantrekkelijk maakt is dat er elke keer wel wat te zien is. Najaar en vroege voorjaar bijvoorbeeld herbergen de terreinen nogal wat doortrekkende houtsnippen en watersnippen en soms een bokje. Omdat ik op deze manier nogal bezig ben zie je me niet zo vaak op excursies. Elk jaar rapporteer ik mijn bevindingen aan Staatsbosbeheer.

En dan natuurlijk de hamvraag “gaat het de goede kant op?”

Nee, helaas niet.

Adders houden van een gevarieerd, open en een beetje vochtig heidegebied en dat type terreinbegroeiing wordt steeds schaarser. In de Marke-tijd hielden de dorpjes hun heideterreinen, woeste grond noemde men dat, jong. Maaien, plaggen, begrazen e.d.

Ze hadden een functie in de agrarische samenleving. Die functie is nu verdwenen en er is geen geld voor effectief onderhoud. De heide wordt te oud, vergrast en verruigt. Reken ook de steeds maar toenemende recreatiedruk en outdoor-evenementen.

Zo op het eerste gezicht valt het wel mee maar als je, zoals ik, al 10 jaar vaste routes loopt is het verschil met 10 jaar geleden duidelijk.

Toch doe ik dit nog steeds met plezier en is het net of je elke keer weer door “jouw” terreinen wordt begroet, je gaat ze kennen, je gaat er van houden.

Jan van Kamer, IVN-lid

Eén van de vier heideterreinen, vak 11

Foto: Jan van Kamer

Zonnende vrouwtjes adder

Foto: Jan van Kamer

Bijenvolk

Even buiten Kloosterhaar leeft een bijenvolk. Het gaat slecht met de bijen en Willem is er boos om. Hij is bijna 94 jaar en vindt dat de mensen hun tuin bijvriendelijk moeten inrichten. Toen Willem een kleine jongen was, heeft hij alles over de bijen van zijn vader geleerd. Thuis waren er niet alleen een moestuin en de kippen, maar ook vele bijenvolken in gevlochten korven. Wanneer er een "baas" van een bijenvolk overleden was, ging men op de dag van de begrafenis langs de korven en legden heel even een hand op een korf, dit als afscheid. Tegenwoordig heeft Willem nog maar één bijenkast, hij heeft er 21 gehad. Eén keer per jaar vertrekt het oude bijenvolk en begint alles opnieuw. Een jonge koningin betreft de kast, en wordt in de lucht bevrucht. Willem vindt het niet moeilijk om bijen te houden, alles gaat vanzelf. Wanneer de laatste honing geoogst is, geeft hij ze in het najaar lekker veel suikers. Nou, dan komen ze de winter wel door. Weet je wat hij een mooi gezicht vindt? Dat de bijen onder het stuifmeel zitten, dat is goed. De honing is voor eigen gebruik. Ja, natuurlijk wordt Willem wel eens gestoken, maar dat is niets, hij kan er tegen. Ze steken alleen als hij een volk uit een boom moet vangen. Zijn beschermende kleding ligt in een hoek, die gebruikt hij nooit. Willem Profijt, bijna 94 jaar en nog steeds op de bres voor de bijen en de natuur om ons heen.

Tekst en foto: Jacqueline Slootweg

Een verbaasd kijkende jonge ooievaar

Ooievaars in Heemse geringd

Woensdagavond 30 mei j.l. was het zover. De drie jonge ooievaars in het paalnest bij de familie Harsevoort in Heemse werden geringd.

Met behulp van een hoogwerker werden de jonge vogels uit het nest gehaald. De oudervogels vlogen daarbij weg van het nest maar bleven in de buurt rondcirkelen of gingen van een afstand toekijken. De ringer deed de helemaal verslapte jonge ooievaars in een tas en nam die mee naar beneden. Veilig aan de grond werden ze van een ring voorzien. Verder werden een aantal gegevens als gewicht en bepaalde lichaamsmaten genoteerd. Toen alle jongen van een ring waren voorzien zijn ze voorzichtig weer op het nest teruggelegd. Kort nadat de hoogwerker was vertrokken en de rust was teruggekeerd vlogen de oudervogels weer naar het nest en het gezinsleven werd weer opgepakt. Ter informatie: wanneer je het nummer van een geringde ooievaar hebt afgelezen kun je de gegevens van de vogel opvragen bij het Vogeltrekstation <http://www.vogeltrekstation.nl/> of bij STORK www.ooievaars.eu.

Het was geweldig mooi om deze gebeurtenis eens mee te maken! Met dank aan de heer Harsevoort die mij (maar ook anderen) erop attendeerde.

Tekst en foto's: Lambert Zandman

Het jong wordt geringd

Het ringen van de roofvogels

Bert Jonkhans

Weer een unieke ervaring rijker, vandaag weer mee geweest met het ringen van roofvogels.

We hebben o.a. haviksjongen geringd, wat een indrukwekkende vogels zijn het al zeg!

Jeanne-Marie Leferink

Na een klim van 16,5 meter was het buizerdnest bereikt en konden de 3 jongen geringd worden.

Alle vogels van winterkoningen en goudhanen tot knobbelzwanen en zeearenden worden geringd. Niet alleen nestjongen ook volwassen vogels worden geringd. Bij het ringen worden allerlei metingen aan de vogel gedaan.

Tekst: Bert Jonkhans en Jeanne-Marie Leferink

Een jong havik. Foto: Bert Jonkhans

Een jonge buizerd Foto: Jeanne-Marie Leferink

Klimmen in de boom Foto: Jeanne=Marie Leferink

Het geluk van Bert Stegeman

Ik was in de Engbertsdijksvenen om vlinders en libellen te fotograferen.

Terwijl ik verdekt stond opgesteld, kwam een jong vosje, over een wandelpad, mijn richting op.

Dit jonge Vosje nam alle tijd om dat vreemde wezen goed in zich op te nemen. Hij ging zelfs op ruime afstand voor mij zitten.

Ik heb heel veel foto's van dit vosje gemaakt.

Het verdween na ongeveer drie minuten in dichte bramenstruiken.

Tekst en foto's: Bert Stegeman, IVN-lid

De beleving in beeld van Bert

En nog meer geluk

Levendbarende hagedis

Deze foto's zijn ook gemaakt bij de Engbertsdijksvenen.

Ik zag er twee levendbarende hagedissen.

In ieder geval is één van deze Hagedissen is, zoals te zien is op enkele foto's, zwanger.

Tekst en foto's: Bert Stegeman, IVN-lid

Ben ik in blijde verwachting??

Excursie (oude) Rheezermaten

Op zaterdag 12 mei 2018 was het verzamelen bij De Koppel. Daar start de wandeling met gids door de Rheezermaten. Vrijdagavond werd ik gewezen op deze wandeling door het natuurgebied waar mijn achtertuin aan grenst. Een klein beetje het zaterdagprogramma omgegooid, wandelschoenen, rugzakje en zonnebrand bij me gestoken en mooi op tijd me wat schutterend gemeld bij voormalig buurmeisje Jacobien, een van de gidsen van die ochtend. Natuurlijk mocht ik mee, al ben ik niet IVN-lid. Ondertussen melden zich steeds meer medewandelaars, Gert maakt zich ook kenbaar als gids en John Roeden heeft extra laarzen in zijn auto voor de mensen die geen laarzen meegenomen hadden. Had ik mijn verrekijker mee moeten nemen? Zal ik toch mijn wandelschoenen inruilen voor een paar leenlaarzen?

Carpoolen naar de Oude Rheezerweg en daar dikt de groep verder aan tot een klasje van 23 onder leiding van de twee natuurgidsen. Nog even stilstaan bij het kunstwerk en we gaan het natuurgebied in.

Met de uitgedeelde plantenkaarten in de hand, gaan de ogen naar de grond. Het moeraskartelblad, de brede orchis, het waterdrieblad, de dotterbloem, de echte koekoeksbloem, een leger van een ree. We lopen over de ribben en staan voorzichtig op de weren. De dikte van de bovenlaag prachtig geïllustreerd middels een demonstratie met een grondboor. Even lichtjes springen om het trilveen op z'n naamgeving te testen. Een ree-moeder springt onrustig op gepaste afstand heen en weer, ons nauwlettend in de gaten houdend. Misschien ligt haar kalf wel vlak bij ons. Een paar kikkers laten zich gewillig vangen en fotograferen. John glundert, hij heeft eindelijk de donker blauwe bosbeekjuffer gezien.

Ik mis de laarzen niet en de verrekijker krijg ik van medewandelaars te leen. Maar een enorme toevoeging is dat Gert meerdere loepjes uitdeelt waarmee we de bloemen, de blaadjes en de planten in close up kunnen bestuderen. Wat een pracht en verscheidenheid. Even wordt de aandacht op het hedendaagse gelegd door het enthousiasme van de gidsen over een app: Pl@ntnet, die door middel van de gemaakte foto aangeeft welke bloem of plant je voor je hebt. Maar al gauw gaat het verder met speuren en verwonderen over zo veel, mij onbekend, moois. Ik doe verwoede pogingen om bij de les te blijven en informatie op te slaan. Maar dat valt met de stroom aan plantdeterminatie weetjes, waar en waarom ze daar groeien en de ontwikkelingen in het landschap, niet mee. Het is fascinerend hoe gevarieerd het aanbod planten en dieren is in dit stukje waar ik dagelijks vanuit mijn woonkamer naar kijk.

En ook hoe kwetsbaar dit unieke stukje trilveen is.

Ruim 2 uur later staan we weer op de Oude Rheezerweg en gaan we ieder verder met de dag. Het was fantastisch leerzaam, inspirerend en verbindend om met zoveel kennis en kunde door het gebied geloodst te worden. Ik ga een loepje aanschaffen en de app heb ik geïnstalleerd.

Tekst: Marieke Nij Bijvank-Salomons

Foto's: Peter Spijkerman, IVN-lid

Gele lis

Een zegge soort in de Rheezermaten

Agenda

ZATERDAG 23 JUNI

DE NATIONALE NACHTVLINDERNACHT

Verspreid door heel Nederland wordt naar nachtvlinders gekeken, onder begeleiding van experts. Nachtvlinders zijn normaal gesproken niet zo gemakkelijk te zien en dus moeten ze gelokt worden. Dat gebeurt met speciale lampen. Dan wordt opeens zichtbaar hoeveel verschillende nachtvlinders er voorkomen. In Nederland zijn dat er meer dan 800! Nieuwsgierig geworden?

Samen met SBB verzorgt onze afdeling deze avond/nacht.

Zaterdag 14 juli

Vlinders van de heide

Zaterdag 21 juli

Plantenexcursie in een mooi botanisch gebied

Optioneel in augustus/september

Vissen en waterdiertjes. Speciale vangtechnieken.

Zaterdag 6 oktober

Sporen excursie met een korte lezing vooraf

Veenpluis

Dé kindercamping van Nederland!

★ Elke dag animatie	★ Binnenzwembad
★ 10 Sprookjesfiguren	★ Binnenspeeltuin
★ ANWB Top Camping 2018	★ Voor kinderen t/m 10 jaar

Meer informatie op www.sprookjescamping.nl

verrassend
&
origineel

**ROEL
VANDENBIGGELAAR**

BLOEMEN & WONEN & CADEAUS

EUROPAWEG 21-23
7772 BN HARDENBERG
TELEFOON 0523-271400

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

A World Of Color
FOTORAMA

Adm. Helfrichstraat 35, Hardenberg-Tel.0523-260476

- * Afdrukken van alle digitale foto bestanden (via 5 minuten)
- * Pasfoto's
- * Foto van Foto(zonder beeld verlies!)
- * Omzetten van kleur naar zwart/wit en/of bruintoon.
- * Samenvoegen van verschillende foto's.
- * Restauratie
- * Foto's van dia's
- * Scannen van dia's en op CD of DVD zetten
- * Verwijderen van kleurwamen, achtergronden of storende elementen.
- * Professioneel scannen van 6x6 en 6x4,5 negatieven
- * Scannen van kleinbeeld negatieven

SPECTOR certification

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

Slatman's koek
Originele Saksische kruidkoek

Bakkerij Slatman

Bruchterweg 67   Anerveensweg 34
Hardenberg   Ane/Gramsbergen

Bakkerij Slatman   ONZE PRODUCTEN ZIJN GEMAKT VAN NATUREL
NATUURLIJK GOED!

Ane   Bruid - Koek - Specialiteitenbakkerij Slatman   Hardenberg

**BAALDERBORG
GROEP**

lééf je leven

Kafo & Ambacht

Streekproductenwinkel De Baander
Ontdek het gezellige winkeltje van
Hardenberg in het prachtige historische
pand met leuke gifts en (h)eerlijke
streekproducten en beleef de smaak
van vroeger!

De Baander, Krommesteeg 1
7772 AV, Hardenberg
Tel. 0523-273755

Facebook: streekproducten de baander

ProVOET

Voetsalon Lianne

Medisch- en oncologisch
voetzorgverlener

Lianne Dijkstra
Orionlaan 8
7771 EK Hardenberg
0523-263025

www.voetsalonlianne.praktijkinfo.nl

VETOS

IN TOYOTA GESPECIALISEERD

Autobedrijf Gebr. Veurink
Rheezeweg 40a
7771 TG Hardenberg
0523-264456
www.autoveurink.nl

Voor de koude dagen

Er is weer gekloofd open haardhout op voorraad leverbaar. Kosten eiken € 50,-; gemengd € 40,- per kuub. IVN leden krijgen korting van € 5,- per kuub.

Leveren in Hardenberg is mogelijk per vracht van 2 kuub. Kosten vervoer € 7,- per vracht in Hardenberg; daarbuiten € 10,- per vracht.

Zelf halen kan op vrijdagmorgen van 9-12 uur bij het gebouwtje De Steenuil aan de Bosweg (t/o sportpark De Boshoeck)

Inlichtingen via 06-20009596.

Iedere natuurliefhebber is van harte welkom bij het IVN!

U ontvangt dan 4 x per jaar ons afdelingsblad "De Hommel" en 4 x per jaar het blad in kleur "Mens en Natuur" van het landelijke IVN.

U mag gratis meedoen aan alle excursies en andere IVN verenigingsactiviteiten en U kunt meedoen aan ons vrijwilligerswerk.

U ondersteunt onze vereniging met de volgende contributietarieven per jaar.

Leden € 20,00, huisgenoot-leden € 6,00, 3e uit één gezin € 3,00.

Jeugdleden € 6,00, 2e uit één gezin € 3,00.

Donateurs € 10,00.

Het lidmaatschapsjaar loopt vanaf 1 januari t/m 31 december. Opzeggingen vóór 15 november bij de ledenadministratie, die bijgehouden wordt door mevr. Janny Leenheer (adresgegevens zie vorige pagina). De contributie wordt jaarlijks per automatisch incasso geïnd. Het lidmaatschap begint zodra de door u getekende machtigingskaart door de ledenadministratie is ontvangen.

Ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.